

"Auliva" o "oliva"? Caracterització de l'alternança al Segrià

per Josefina Carrera-Sabaté i Elisabet Freixenet-Esteve

Resum

L'objectiu d'aquest article és presentar un procés fonètic de canvi en curs que es dona al Segrià a través de l'estudi de les competències productiva i perceptiva de 30 parlants de la població de Sunyer.¹

Sumari

1. Introducció
2. Objectiu i mètode de treball
3. El fenomen estudiat
4. Resultats
 - 4.1 La producció
 - 4.1.1 Variables lingüístiques
 - 4.1.2 Variables socials
 - 4.2 La percepció de [aw], [o] i [u]
 - 4.2.1 L'estranyament de [aw]
 - 4.2.2 El contrast [aw], [o] i [u] i les valoracions de [aw]
5. Consideracions generals
6. Bibliografia

1. Introducció

Des de les aportacions de Labov (1966), l'anàlisi de la variació sociofonètica s'ha abordat sovint a través de dues dimensions diferenciades i, alhora, complementàries: 1) la producció lingüística, i 2) l'avaluació lingüística (Moosmüller, 1988). En la producció lingüística, la incorporació d'aspectes socials i situacionals per explicar els elements d'una gramàtica ha estat un dels aspectes més transcendents del variacionisme en el sentit que s'ha pogut oposar a una visió més estàtica dels sistemes lingüístics (estructuralisme i generativisme). D'altra banda, la percepció lingüística s'ha considerat essencial per completar l'explicació de qualsevol procés de canvi lingüístic perquè "The people who participate in the change do not just speak: they also listen. Thus one must assume that variation and change occur not only in production but also in perception" (Janson, 1983: 24). Tot i això, la dificultat metodològica per observar i analitzar el comportament dels receptors, si es compara amb el comportament dels productors, ha provocat un escàs interès a l'hora d'incloure l'estudi de la subjectivitat dels parlants en molts processos de canvi lingüístic.

Des d'aquesta perspectiva global, elements com el prestigi, les actituds o les creences dels parlants lligats a les pròpies capacitats d'aprenentatge adquireixen molta importància i aspectes com la llengua escrita poden arribar a esdevenir fonamentals per explicar determinats processos de canvi. En aquest sentit, en català s'ha anat observant una tendència que adequa la parla a l'ortografia, tendència que s'explica a partir d'una ideologia preconcebuda que associa el domini de l'ortografia a actituds que passen pel coneixement de la llengua catalana i l'amor a la pròpia terra (Segarra, 1985). Aquesta ideologia, a més, encara s'ha vist potenciada des de l'escola, atès que un dels objectius prioritaris en

¹ Aquest treball s'ha beneficiat de l'ajut a projectes d'investigació referència núm. BFF 20013798 i BFF2000-0075-C02-02 del Ministeri de Ciència i Tecnologia.

l'educació primària, secundària o d'adults ha estat l'adquisició d'una suficiència en la llengua escrita amb un clar oblit de les formes dialectals orals no consignades en l'escriptura (Siguán, 1990).

2. Objectiu i mètode de treball

El propòsit d'aquest escrit és reflexionar sobre l'ús i la percepció de les solucions [aw], [o] i també [u] en posició pretònica inicial absoluta de mots com *oliva*, *ofegar* o *humit* i en parlants de 19 a 85 anys de Sunyer.² Es tracta de presentar un estat de la qüestió sobre aquest procés de variació fonètica en generacions nascudes entre 1917 i 1983, i observar com s'han modificat els usos lingüístics dels parlants tenint en compte les divergències en el coneixement de català escrit i en la instrucció de cada grup generacional.

Els 30 informants seleccionats representen el 9'8 % de la població de Sunyer, que és de 300 habitants i és tota catalanoparlant. La tria d'informants ha estat feta aleatòriament, tenint en compte les proporcions de població per tal d'assegurar-ne la representativitat, i les variables que s'han tingut en compte són l'edat, els estudis, els coneixements de català escrit, el sexe, l'ocupació i la classe social. Les divisions dels informants segons la variable edat han estat:

- a. de 66 a 85 anys (nascuts entre 1918 i 1937);
- b. de 40 a 65 anys (nascuts entre 1938 i 1963); i
- c. de 19 a 39 anys (nascuts entre 1964 i 1984). Cada grup conté deu individus que presenten diferències segons les variables socials suara esmentades.

D'aquests informants s'han quantificat les competències productiva i perceptiva a través del programa Goldvarb 2001³ de la manera que es detalla a continuació:

a) L'estudi de la producció lingüística s'ha conformat a partir d'un qüestionari de preguntes tancades amb 14 paraules susceptibles de ser emeses amb les solucions [aw], [o] i, en dos mots, [u]; aquestes paraules contenen diferències formals determinades pel context adjacent, la vocal tònica, l'etimologia i la posició de l'accent i són: *orella*, *oculista*, *olor*, *operar*, *orinal*, *ofega*, *oreneta*, *ocell*, *ovella*, *oliva*, *oració otorinolaringòleg* (emès [o t o " r i n o]), *humitat* i *ufanosa*. A causa de l'escàs rendiment lèxic de la variació que analitzem⁴, hem optat per obtenir les paraules a través de l'elicitació⁵, i per tal d'allunyar els informants del propòsit del treball, en el qüestionari hem inclòs diverses preguntes referides a paraules que no han estat objecte d'estudi i que es connecten a les primeres a través dels mateixos camps semàntics.

b) L'enquesta de la percepció permet analitzar, en primer lloc, el grau d'estranyament que els enquestats atribueixen a la solució [aw] un cop emesa en quatre paraules de les frases següents: *L'han operat perquè es va engolir dos olives / Aquell pis estava ple d'humitat / Quantes oracions saps?* Analitzem les respostes dels informadors a la pregunta *Nota/notes alguna cosa estranya en la pronunciació d'algun mot d'aquesta frase?* i a partir d'aquí observem la capacitat dels sunyerencs per detectar el diftong [aw] en posició pretònica inicial absoluta com una pronúncia estranya i constatem si el manteniment de [aw] es valora negativament o com una forma comuna i ben sentida.

En segon lloc, l'enquesta de percepció permet donar compte de: 1) la capacitat dels informants per discriminar diferències fonètiques i 2) les valoracions fetes pels parlants sobre les solucions pretòniques [aw] i [o] emeses en mots que presenten un rendiment diferenciat

² Sunyer, situat a la comarca del Segrià, limita amb Les Garrigues i se situa a l'esquerra del riu Set. La ubicació de la població damunt la plana vorejada pel riu Set i el territori accidentat per alguns turons ha connectat els sunyerencs amb les poblacions veïnes a través de camins rurals, cosa que els ha mantingut més aïllats dels altres segrianencs i per això, més conservadors. Part de la població de Sunyer viu de l'agricultura i també de la ramaderia, tot i que el sector serveis ha anat adquirint més rellevància entre la població jove.

³ Per a una explicació detallada del funcionament del programa vegeu Rand i Sankoff (1991) i Robinson, Lawrence i Tagliamonte (2001).

⁴ No incloem un estudi del fenomen de variació a partir d'un discurs causal per la poca productivitat que presenta. De fet, hem analitzat 22 hores de programació retransmeses a la televisió lleidatana entre el dia 19 de maig i el 7 de juny de 2001, i no hem arribat a reunir més de 30 mots susceptibles de presentar variació.

⁵ Hem construït les preguntes del qüestionari preveient l'emissió del corpus de paraules sense cap context precedent ni següent.

de [aw] i [o] o [u] en posició pretònica. Els informants han escoltat dues vegades seguides les paraules *olor*, *ovella*, *orella* i *ufanosa*. Els tres primers mots s'han sentit un cop amb la solució [aw] i l'altre, amb la [o]; l'última paraula, amb [aw] i [u]. L'objectiu ha estat, primer, entreveure la capacitat dels informants per discriminar el contrast vocàlic en posició pretònica d'aquestes paraules, i segon, analitzar les connotacions de les pronúncies segons les característiques dels parlants i segons el manteniment que presenta cada solució fònica en la comunitat lingüística. Les preguntes per analitzar la valoració de les solucions pretòniques han estat: 1) *quina és la vocal que considera/es bona⁶?*; 2) *quina és la vocal que utilitza/es?*; 3) *quina vocal se sol emprar a Sunyer?*

3. El fenomen estudiat

En lleidatà, la vocal o del llatí vulgar provinent del llatí clàssic O, O, U i AU, quan es troba en síl·laba lliure i en posició pretònica inicial absoluta, ha evolucionat a [aw] ⁷(Badia, [1951]1984: 164). Alguns exemples els trobem en paraules com *ovella* < OVICULA, *oració* < ORARE o bé *orella* < AURICULA. Al mateix temps, U del llatí clàssic manté el timbre: UFANA> *ufanós*.

La utilització del diftong [aw] en posició pretònica inicial absoluta en català també s'ha explicat mitjançant aglutinació vocàlica: /[a o]vella>/[a u]vella>/[aw]vella i /[o o]fici>/[o u]fici>/[ow]fici>/[aw]fici. Aquesta segona interpretació ha estat ratificada per Pueyo (1976), Veny (1982), Recasens ([1991]1996) i Solans (1996). Pueyo (1976) creu que l'esmentada diftongació, que no sempre es produeix, obeeix a criteris etimològics, atès que, en termes generals, [aw] prové de O i U del llatí clàssic, per bé que hi hagi algunes excepcions en mots com *ofrena* o *humitat*. A més a més, observa que la diftongació funciona d'una manera més eficaç quan el mot afectat és femení, i menys sistemàticament en mots masculins i mots cultes.

Recasens ([1991] 1996: 139) explica que el procés de tancament de la vocal [o] "pot estar motivat per la realització especialment tancada de /o/ en català nord-occidental, i pels efectes coarticulatoris sobre la vocal per part de la consonant labial o posterior següent." També afegeix que la manca de prestigi de les formes diftongades n'explica el retrocés en benefici de les variants sense diftong i que les formes cultes són les menys emeses amb [aw].

Finalment, Solans (1996) detecta un ús inferior del diftong en els parlants joves, que tendeixen a utilitzar variants estàndars. I en aquest sentit cal tenir en compte que la proposta de l'Institut d'Estudis Catalans ([1990]1992: 17) explicita: "No és recomanable la pronunciació del diftong *au* en comptes de *o* en casos com *aufegar* per *ofegar*, *aulor* per *olor*, etc".

4. Resultats

4.1 La producció

L'anàlisi probabilística conjunta de les variables lingüístiques i socials ha donat com a resultat una probabilitat de manteniment de [aw] al poble de Sunyer de 0,518. Els condicionants més significatius per explicar el manteniment de la solució tradicional [aw] són, d'una banda, la disposició sil·làbica i accentual de les paraules i, d'altra, l'edat, els estudis i els coneixements de català dels enquestats (vegeu les taules 1, 2 i 3). [Log. versemblança: -215,993 / Màx. log. versemblança: -176,714 / X² total: 64,0594 / p: 0,0000].

⁶ Hem pres el sentit de vocal *bona* com a sinònim de correcta i també de normal seguint el concepte coseriuà de *norma*, a través del qual es defineixen els aspectes habituals i correctes de la llengua (Coseriu [1952]1973).

⁷ Badia (1951[1984]: 158) especifica que, en termes generals, el diftong AU de formació romànica es mantenia en català antic, però en la llengua moderna ha monoftongat, tret d'alguns casos: AUCELLU> *ocell*.

4.1.1 Variables lingüístiques

a) Disposició sil·làbica i accentual dels mots

Les paraules més susceptibles de ser emeses amb diftong tenen tres síl·labes i són agudes, com és el cas d'*operar*. Contràriament, els mots amb una possibilitat molt escassa de ser emesos amb el diftong són els quadrisíl·labs aguts, com ara *oració*.⁸

Taula 1. Disposició sil·làbica dels mots

	Probabilitat de manteniment de [aw]
v'v (a)	0.51
vv'v (b)	0.73
v'vv (c)	0.31
vv'vv (d)	0.45
vvv'v (e)	0.09

4.1.2 Variables socials

a) Edat dels informants

En els parlants de major edat s'observa una probabilitat alta de mantenir la solució [aw], en els de mitjana edat el diftong alterna amb la solució [o] en uns percentatges similars, i en els joves el diftong presenta una incidència més escassa (vegeu la taula 2):

Taula 2. Edat dels informants

	Probabilitat de manteniment de [aw]
1918-1937 (66-85 anys)	0.70
1938-1963 (40-65 anys)	0.47
1964-1984 (19-39 anys)	0.39

b) Estudis i coneixements de català escrit

Els enquestats amb menys estudis i menys coneixements de català escrit són els que mantenen el diftong [aw] en unes probabilitats més altes, i la probabilitat de manteniment de [aw] davalla a mesura que augmenta la instrucció dels parlants. Cal tenir en compte, tanmateix, que aquest patró s'estronca en els enquestats amb estudis superiors. I és que, tal com s'ha observat en altres treballs (Ferrando i Guirau, 1983; Martí, 1985; Pueyo, 1980; Carrera-Sabaté, 2002) els informants amb estudis superiors tendeixen a mantenir més els trets autòctons de la pròpia comunitat de parla que els d'estudis secundaris (vegeu la taula 3):

Taula 3. Estudis i coneixements de català dels informants

	Probabilitat de manteniment de [aw]
Sense Estudis / - Català (1)	0.71
Estudis Primaris / - Català (3)	0.58
Estudis Primaris / + Català (4)	0.55
Estudis Secundaris / + Català (6)	0.25
Estudis Superiors / + Català (8)	0.48

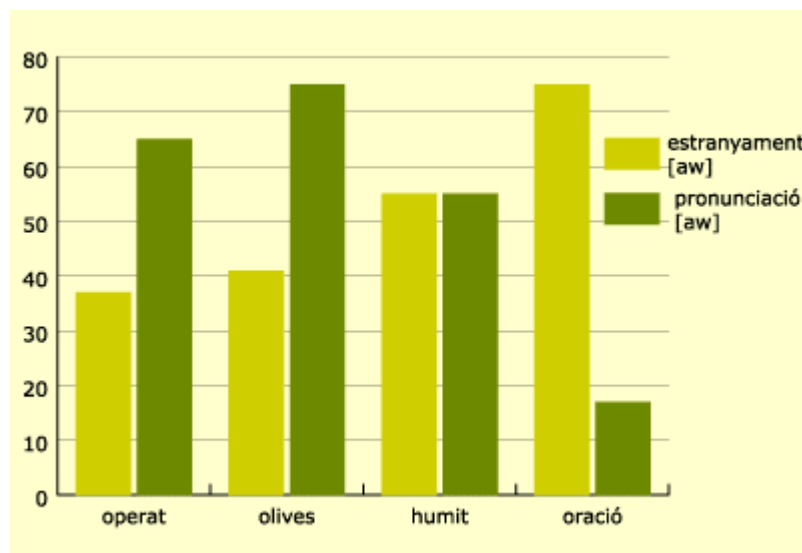
⁸ Aquesta paraula també es pot considerar trisíl·laba.

4.2 La percepció de [aw], [o] i [u]

4.2.1 L'estranyament de [aw]

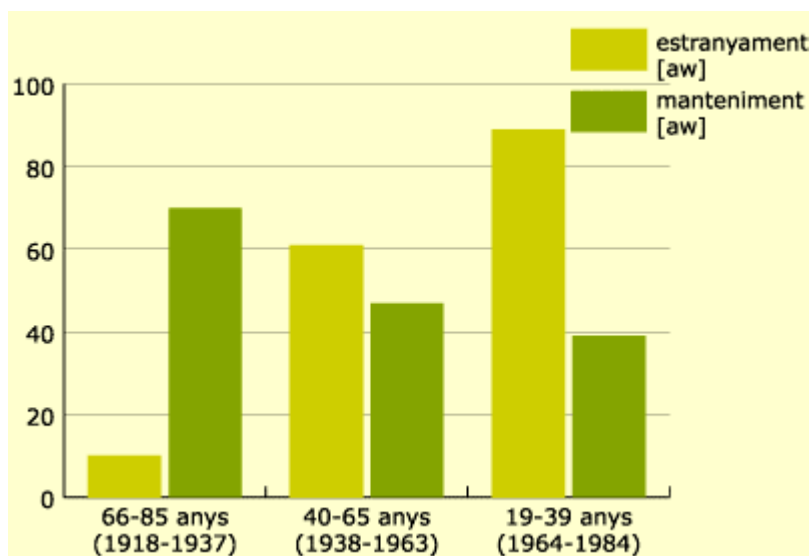
La meitat dels informants de Sunyer perceben la solució [aw] com una pronúncia estranya (52%), la qual cosa confereix poc prestigi a aquesta solució. A banda d'això, el grau d'estranyament de tots els informants és diferent en cadascun dels mots analitzats: [aw]ració és la paraula que se sent més estranya, i [aw]perat i [aw]lives, les que se senten més normals (vegeu el gràfic 1). Aquestes constatacions generals s'han de posar directament en relació amb els resultats del qüestionari de preguntes tancades, atès que els parlants de Sunyer escassament toleren les pronúncies que no solen emetre.

Gràfic 1

Prenent en consideració els factors socials, es detecta que, en termes generals, la pronúncia [aw] presenta un estranyament directament proporcional a l'edat dels informants: en els més grans l'estranyament és escàs, i en els més joves, molt alt, cosa que, un cop més, es connecta directament als resultats de la producció (vegeu el gràfic 2).

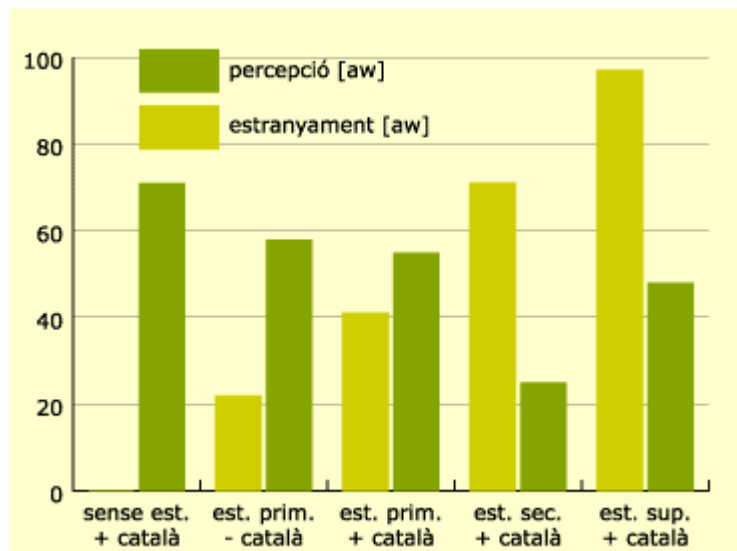
Gràfic 2

La instrucció també ha resultat ser un factor rellevant per explicar la valoració de [aw]: els enquestats que no tenen coneixements de català escrit, que són els que no han estudiat o bé els que només han seguit l'educació bàsica, són els únics que senten [aw] en termes de

normalitat, i aquesta normalitat davalla proporcionalment a mesura que augmenta el nivell d'instrucció (vegeu el gràfic 3). Un altre cop, els resultats de la producció estan connectats a la percepció, per bé que en els enquestats d'estudis secundaris la tendència a mantenir [aw] sigui més baixa que en els altres parlants.

Gràfic 3

Finalment, aquestes observacions també es veuen matisades per l'estatus social dels parlants, atès que els qui tenen un nivell sociocultural més alt observen la solució [aw] amb més estranyament que els altres: els informants amb més estatus presenten un estranyament del 64% i els de menys estatus, un 8%.

4.2.2 El contrast [aw] / [o] i [u] i les valoracions de [aw]

4.2.2.1. El contrast [aw] / [o] i [u]

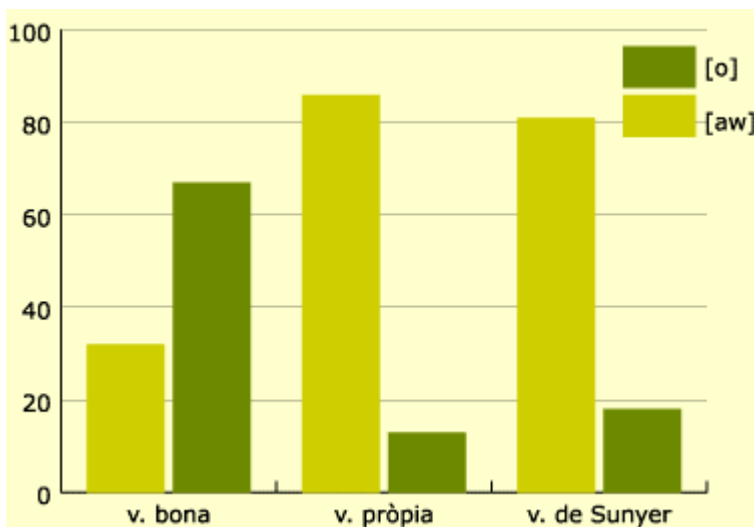
En termes generals, el contrast fònic entre [aw] i [o] o bé [u] és ben percebut a Sunyer, tal com era d'esperar. Els parlants que el perceben més bé tenen entre 19 i 39 anys i són els més innovadors en l'anàlisi de la producció. A banda d'això, els informants més grans, de 66 a 85 anys, són els que detecten en menor grau el contrast de vocals en posició pretònica i també són els més conservadors. Aquesta constatació condueix a relacionar el que acabem d'exposar amb allò que en psicologia s'anomena *efecte de restauració*,⁹ efecte mitjançant el qual el sistema auditiu és capaç de presentar *correctament* un so no emès o canviat en relació amb l'emissió que s'espera sentir (Fowler, 1986). En el cas que ens ocupa, després de sentir les solucions [o] i [u] en posició pretònica, sembla que els informants de més edat les han substituïdes automàticament per la forma [aw], que utilitzen a bastament en mots de característiques similars, i, consegüentment, no han observat canvis qualitius importants en l'audició de dues paraules suposadament iguals. Tot i aquestes argumentacions provinents del camp de la psicologia, també cal tenir en compte altres factors de tipus biològic, com la capacitat auditiva dels informants (Walley 1988),¹⁰ per explicar aquests decalatges auditius.

4.2.2.2. Les valoracions de [aw], [o] i [u]

En termes generals, el 67% de les valoracions provinents dels informants de Sunyer coincideixen a considerar [o] la solució bona en posició pretònica a *olor*, *ovella* *orella* i [u] a *ufanosa*; en canvi, en més del 80% dels casos els enquestats creuen que en aquests mots [aw] és la solució que ells mateixos utilitzen i també la que se sol pronunciar al poble (vegeu el gràfic 4):

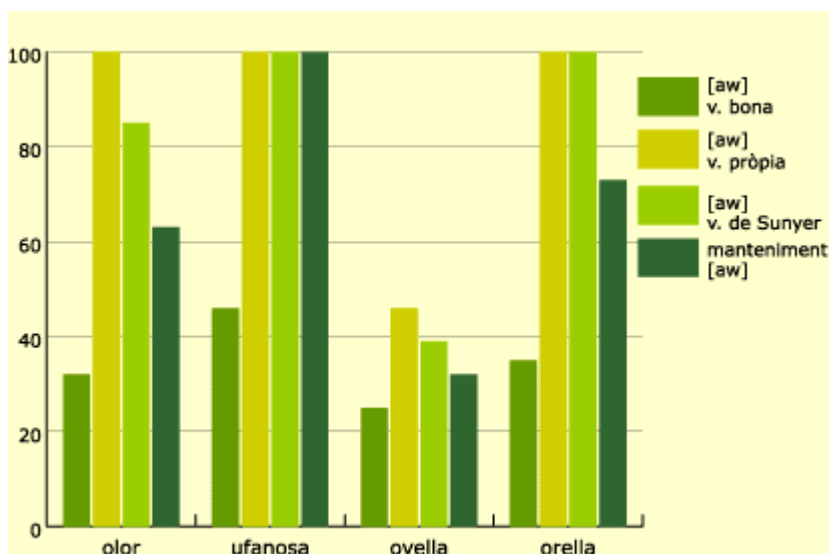
⁹Aquest efecte és el resultat d'un experiment realitzat per Warren (1970).

Gràfic 4

Pel que fa a les valoracions dels informants segons cada forma lèxica, observem que *ovella* és la paraula on [o] es veu en termes de més normalitat; en canvi, a *ufanosa* és [aw] la solució que es considera normal entre els sunyerencs. Finalment, a *orella* els parlants es mostren més insegurs: el 75% dels enquestats valora [o] com a vocal bona i el 100% diu emetre [aw] i considera que és aquesta la forma que s'utilitza a Sunyer. Aquests resultats enllacen novament amb les dades obtingudes en l'anàlisi de la producció (vegeu el gràfic 5) i permeten donar compte del procés de recessió en l'emissió de [aw] des de la subjectivitat dels parlants:

Gràfic 5

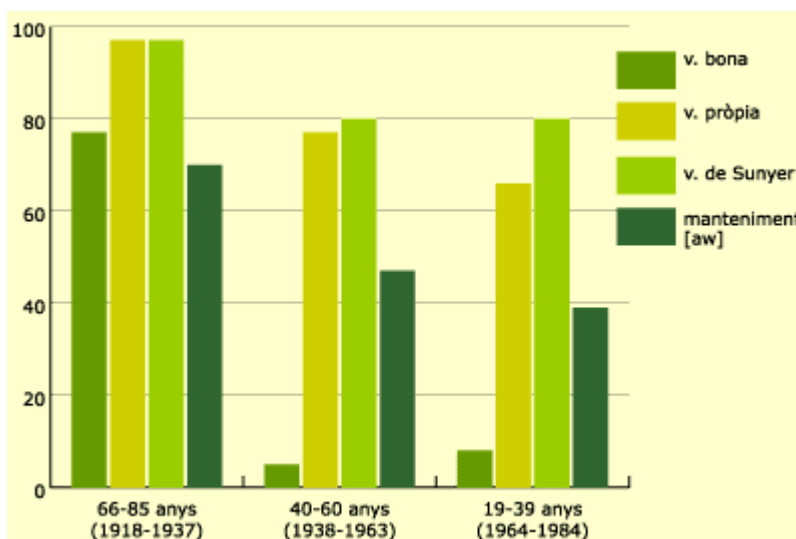

Les valoracions dels informants sobre la solució pretònica [aw] presenten diferències significatives en relació amb el factor edat: 1) [aw] és considerada forma pròpia en un percentatge molt alt dels informants de més edat (97%); en els més joves aquest percentatge davalla prop d'un 30% però continua essent alt (66%). 2) [aw] considerada com a pròpia de Sunyer presenta una incidència elevada en tots els parlants, sobretot en els de més edat. 3) Finalment, el diftong [aw] valorat com a forma bona només té una incidència elevada en el grup de major edat (77%) i en els altres parlants no arriba al 10% (vegeu el gràfic 6). De tot això es dedueix que, a nivell subjectiu, el canvi fònic presenta un estadi

¹⁰ Feier i Gerstman (1980) detecten una davallada en la comprensió i producció de frases complexes en parlants de 60 i 70 anys. Per a altres estudis vegeu Coupland, Coupland i Giles (1991).

intermedi en els parlants més joves i és pràcticament inexistent en els de més edat, els quals són els únics que tenen una seguretat lingüística¹¹ elevada.

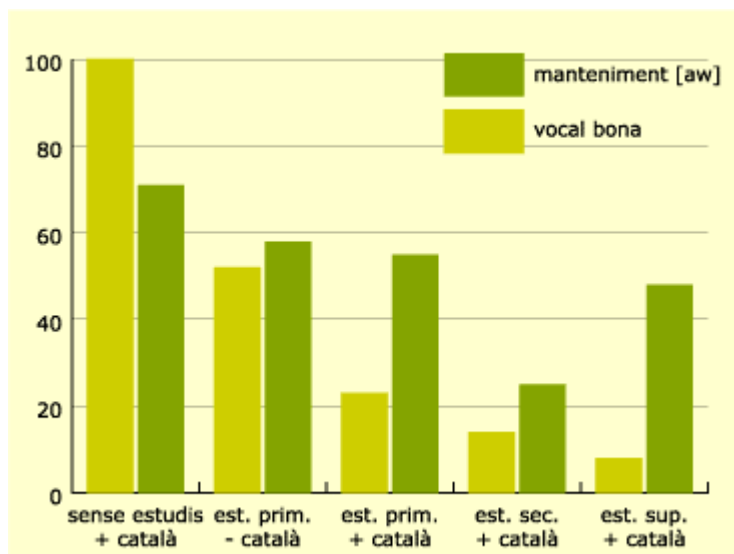
Gràfic 6

En relació amb la instrucció, les úniques valoracions que presenten diferències significatives entre els enquestats són les que tenen a veure amb la vocal que es considera bona. Efectivament, els informants que no tenen coneixements de català escrit i els que no tenen estudis consideren [aw] bona; en els altres la valoració de la solució [aw] com a bona observa una progressió decreixent paral·lela a l'augment d'estudis (vegeu el gràfic 7). Aquesta observació connectada als resultats obtinguts de l'anàlisi de la producció ens permeten observar l'inici del canvi en curs en els enquestats de més instrucció, per tal com són els que presenten més decalatges entre valoracions i emissions.

¹¹ D'acord amb la perspectiva laboviana, s'ha observat que la manca de correspondència entre la consciència d'actuació i la consciència del que és normal o correcte genera una inestabilitat lingüística en els parlants que és pròpia de determinats processos de canvi. A partir de les investigacions de Labov (1966), i tal com expliquen altres autors com Marcellesi i Gardin (1974), Macaulay, (1975) i Gadet (1989), en els tests d'inseguretat lingüística es tabulen les diferències assenyalades pels parlants entre les formes que es veuen correctes i les que es consideren reals; i quan no hi ha coincidència entre el valor reconegut com a norma i el que l'informant qualifica com a propi es parla d'inseguretat lingüística. Per a una interpretació i estat de la qüestió sobre la inseguretat (Almeida, 2002).

Gràfic 7

5. Consideracions generals

El procés de canvi que hem presentat ens ha permès detectar un altre cop al Segrià la imposició progressiva d'un model de parla prestigiada que està directament connectat a les formes de la llengua escrita. Aquest model presenta unes divergències que vénen marcades per les característiques socials dels informants de cada població i que són l'edat, els estudis i els coneixements de català. L'edat, juntament amb la instrucció, és una de les variables més importants per explicar aquesta tendència: en el cas que ens ocupa, observem com els informants més grans, que solen ser els de menor instrucció, mantenen la forma fonètica tradicional [aw] en uns percentatges força alts; en canvi, en els que se situen a la franja intermèdia de l'espectre analitzat, i també en els més joves, la probabilitat de mantenir aquesta forma tradicional és baixa.

Pel que fa als factors subjectius lligats al canvi, no es pot oblidar que en una comunitat lingüística hi ha formes que són prestigiades o estigmatitzades pels parlants¹² a partir d'un prestigi obert o encobert que es veu determinat per l'estatus social i per la solidaritat de grup. Aquests criteris d'avaluació subjectiva que els parlants prenen com a punt de referència estan directament relacionats amb la producció lingüística, i, en el cas que ens ocupa, contribueixen a completar l'explicació del procés de canvi en curs que analitzem de la següent manera:

- En termes generals, els informants valoren com a estranya la solució [aw] en la meitat de les emissions que han sentit (52%), la qual cosa atorga al diftong un escàs prestigi entre els sunyerencs.
- A Sunyer no es tolera una pronúncia no usual, i [aw] es qualifica com una forma estranya en mots que s'han emès poc amb aquesta solució, com és el cas d'*oració*. Directament connectat a això, hi ha una relació important entre el grau de tolerància d'una forma fònica i la freqüència d'ús que presenta; en aquest sentit, les paraules en què [aw] no es considera ni solució bona, ni pròpia, ni de la col·lectivitat coincideixen a ser poc emeses amb [aw], com és el cas d'*ovella*.
- Finalment, hi ha una correlació entre l'ús d'una determinada forma per un grup generacional de parlants i el grau d'acceptació d'aquesta forma en el mateix grup generacional, de manera que, en termes generals, els informants més joves i més instruits són els que menys emeten i toleren la solució [aw].

¹²Amb el benentès que no hi ha una relació bilateral ni exclouent entre aquests dos termes i per això es poden detectar variables sense connotacions.

6. Bibliografia

- ALMEIDA, M. "Seguridad e inseguridad lingüísticas en la sociolingüística laboviana." J. D. Luque-Duran, A. Pamies-Bertrán & F. J. Manjón-Pozas (Eds.) *Nuevas tendencias en la investigación lingüística*. Granada: Granada Linguística, (2002), p. 351-360.
- BADIA I MARGARIT, A. M. *Gramàtica Històrica Catalana*. València: Tres i Quatre, [1951]1984.
- CARRERA-SABATÉ, J. *Escola catalana i variació fonètica. Una evolució del vocalisme àton a Alguaire i a Lleida*. Lleida: Pagès Editors, 2002.
- CHAMBERS, J. K.; TRUDGILL, P. SCHILLING-ESTES, N. *The Handbook of Language Variation and Change*. Massachusetts: Blackwell, 2002.
- COSERIU, E. *Teoría del lenguaje y lingüística general*. Madrid: Gredos, [1952]1973.
- COUPLAND, N.; COUPLAND, J.; GILES, H. *Language, society & the elderly*. Oxford: Blackwell, 1991.
- FEIER, C.; GERSTMAN, L. "Sentence comprehension abilities throughout the adult life span." *Journal of Gerontology*, (1980), núm. 35, p. 722-728.
- FERRANDO, A.; GUIRAU, A. "Particularitats fonètiques i anivellament geolingüístic a la comarca de Morella." *L'Espill* (1983), núm. XVII-XVIII, p. 209-230.
- FOWLER, C. A. "An event approach to the study of speech perception from a direct-realist perspective." *Journal of Phonetics*. (1986), núm. 14, p. 3-28.
- GADET, F. *Le français ordinaire*. París: Colin, 1989.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I. Fonètica*. Barcelona: IEC, [1990]1992.
- JANSON, T. "Sound change in perception and production." *Language*. (1983), núm. 59. 1, p. 18-34.
- LABOV, W. *The social stratification of English in New York City*. Washington D.C.: Center for Applied Linguistics, (1966), p. 170-171.
- LABOV, W. *Principles of linguistic change. Internal factors*. Cambridge: Blackwell, 1994.
- MACAULAY, R. S. K. "Negative prestige, linguistic insecurity, and linguistic self-hatred." *Lingua*. (1975), núm. 36, p. 147-161.
- MARCELLESI, J. B.; GARDIN, B. *Introduction à la Sociolinguistique. La linguistique sociale*. París: Larousse, 1974.
- MARTÍ, J. "Dialectologia social. Estudi de les localitats de Marcà, La Torre de Fontaubella, Margalef de Montsant i Alió." *Actes del VIIè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: PAM, (1985), p. 545-583.
- MOOSMÜLLER, S. "Sociophonology." P. Auer; A. di Luzio (eds.) *Variation and Convergence*. Berlín: Walter de Gruyter. 1988, p. 76-93.
- PRADILLA, M. À. *Variació i canvi lingüístic en curs al català de transició nord-occidental/valencià*. (Tesi doctoral). Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, 1993.
- PUEYO, M. *L'estructura fonològica del vocalisme lleidatà*. (Treball inèdit). Lleida, 1976.
- PUEYO, M. "Vikings i pagesos: una batussa continuada. Assaig per a un estudi de les relacions interdialectals en català." *Treballs de Sociolingüística Catalana*. (1980), núm. III, p. 83-102.

RAND, D.; SANKOFF, D. *GoldVarb: A Variable Rule Application for the Macintosh (version 2.1)*. Montréal: Centre de recherches mathématiques de la Universitat de Montréal, 1991.

RECASENS, D. *Fonètica descriptiva del català*. Barcelona: IEC, [1991] 1996.

ROBINSON, J.; LAWRENCE, H.; TAGLIAMONTE, S. *A Multivariate Analysis Application for Windows. User's manual*. York: Universitat de York, 2001.

SEGARRA, M. *Història de l'ortografia catalana*. Barcelona: Empúries, 1985.

SIGUÁN, M. "El lenguaje en la escuela." Siguán, M. (coord.) *Lengua del alumno, lengua de la escuela*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona (1990), p. 9-28.

SOLANS, E. *Estudi fonètic sobre la parla de Lleida*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 1996.

VENY, J. *Els parlars catalans*. Palma de Mallorca: Raixa, 1982³.

WALLEY, A. C. "Spoken word recognition by young children and adults." *Cognitive Development* (1988), núm. 3, p. 137-165.

WARREN, R. M. "Perceptual restoration of missing speech sounds." *Science* (1970), núm. 176, p. 392-393.

Josefina Carrera-Sabaté

Universitat de Lleida i de Barcelona
josefinacarrera@teleline.es

Elisabet Freixenet i Esteve

Universitat de Lleida
efreixenet@alumnes.udl.es